פֿון „די וועלט דערציילט“, רעדאַקטאָר: מרדכי ליפּסאָן

*מיר רעקאָמענדירן לייענען די מעשׂהלעך מיט י. ניבאָרסקיס *ווערטערבוך פֿון לשון־קודש־שטאַמיקע ווערטער אין ייִדיש* צו דער האַנט!*

א

246

ר׳ ירוחם־לייב, דער מינסקער „גדול“, איז געווען א שניידערס א זון.

איינמאל איז ער געזעסן מיט נאך צוויי רבנים, וואס האבן ביידע געשטאמט פון רבנישן יחוס, געווען רבנים־בני־רבנים. האבן זיי אים געוואלט א טשעפע טאן. האבן זיי אנגעהויבן זאגן תורה פון זייערע טאטעס.

איינער זאגט:

— מיין טאטע, זכרונו לברכה, האט געפרעגט די און די קשיא און געענטפערט דעם און דעם תירוץ.

דער אנדערער זאגט:

— מיין טאטע, זכרונו לברכה, האט דאס און דאס געזאגט.

— און מיין טאטע, זכרונו לברכה — רופט זיך אפ דער „גדול“ — האט געזאגט, אז אן איבערגעניצעוועט שטיקל מלאכה טויג אויף כפרות...

און האט אנגעהויבן זאגן א שארפן חילוק אן איינענעם.

ב

429

איינמאל איז צו ר׳ חיים צאנזער געקומען דער זון זיינער, ר׳ ברוך, און זיך געקלאגט, אז ער דארף חתונה מאכן א טאכטער און האט ניט אויף חתונה־הוצאות.

— כ׳האב אצינד קיין געלט ניט — זאגט ר׳ חיים.

אין עטלאכע טעג ארום זיינען צו ר׳ חיימ׳ען געקומען א פּאר חסידים זיינע, גבירים אדירים און אים איבערגעלאזן שיינע פּדיונות.

ווי די גבירים זיינען אוועק האט ר׳ חיים געשיקט רופן זיינעם א חסיד, וואס איז געווען אן ארימאן, אן אביון און א מטופל מיט א פּאר עלטערע מיידלאך און אים אוועקגעגעבן ס׳גאנצע געלט:

— נא. דא האסטו אויף הכנסת כלה.

אין א ווײַלע שפּעטער איז ר׳ ברוך אריין צום טאטן.

— כ׳האב שוין — זאגט ר׳ חיים — ס׳געלט אוועקגעגעבן.

— סטייטש, טאטע — הויבט אן ר׳ ברוך — בין איך ערגער ווי א פרעמדער? כ׳דארף דאך אויך א קינד חתונה מאכן.

— דו — זאגט ר׳ חיים — קענסט זיך אן עצה געבן. וואו דו וועסט קומען וועט׳ן דיר געבן אויף הכנסת כלה. יענעם ארימאן, נעבאך, וועט קיינער ניט געבן.

צו ר׳ יאשע־בער׳ן איז אמאל געקומען א מגושמ׳דיקער איד, אן עם־הארץ, מיט א אינגעלע און געזאגט:

— רבי, מיין קדיש לערנט שוין חומש. כ׳וויל איר זאלט אים פאר־הערן.

דער עולם ארום האט געקוועטשט מיט די פּלייצעס אויף דער העזה פונם פּראסטן אידן. ניט געפונען ווער ס׳זאל פאר׳הערן זיין חומש־אינגל, נאר דער גדול הדור. ר׳ יאשע־בער איז דאך אבער געווען בטבע א גוטער, האט ער עפּעס געפרעגט דעם אינגל און געזאגט צום אידן:

— הלואי זאל׳ן זאגן אויף מיינע קינדער, וואס מ׳קען זאגן אויף אייער קינד.

דער איד איז אוועק א געפרעגלטער אין נחת.

אז ער איז ארויסגעגאנגען, פרעגט איינער פון עולם ר׳ יאשע־בער׳ן:

— רבי, וואס האט איר אזוינס געזען אויפן אינגל, אז איר האט זיך געוואונטשן, מ׳זאל׳ס זאגן אויף אייערע קינדער?

— פשוט — ענטפערט ר׳ יאשע־בער — הלואי זאל׳ן זאגן אויף מיינע קינדער, אז זיי קענען מער פארן טאטן...

פֿאַר ר׳ נחומ׳קען איז אין גראָדנע געווען אַ גובערנאַטאָר אַ שונא ישראל, אַ המן; אידן האָט ער אָנגעטאָן צרות צרורות, ווי ס׳גיט זיך איין אַ צורר היהודים. פֿון ר׳ נחומ׳קען, אָבער, האָט ער זייער געהאַלטן, געוואוסט, אַז ער איז זייער אַן ערלאַכער, אַן איש אמת — אַ צדיק.

צו „נאַווי גאָד“ (ניי־יאָר) זיינען די פּרנסים פֿון גראָדנער קהלה, מיט ר׳ נחומ׳קען בראש, געקומען צום גובערנאַטאָר, צווינשעווען אים צום נייעם יאָר. כּדרך הטבע האָט זיי דער גובערנאַטאָר אויפֿגענומען און זיי האָבן אים, ווי דער מנהג איז, געוואונשן „אַ ניי יאָר און אַ ניי גליק“.

אָפּגעוואונשן — האָט דער גובערנאַטאָר געגעבן אָנצוהערעניש די פּרנסים, אַז זיי קענען גיין. ר׳ נחומ׳קען האָט ער געבעטן בלייבן.

אַז די פּרנסים זיינען אַרויס, מאַכט דער גובערנאַטאָר צו ר׳ נחומ׳קען:

— מיין ניט, אַז איך בין געגאַרט. כ׳ווייס, אַז אידן האָבן מיך ניט זייער ליב און זיינען מיר ניט קיין גוטע פֿריינט, מחמת קיין טובות טו איך זיי ניט. ווייס איך וואויל, אַז ווען איר האָט מיר צוגעוואונשן צום נייעם יאָר, האָט איר עס געטאָן בלויז פֿון יוצא וועגן, פֿאַר מורא. אין הארצן האָט איר בעת מעשה מיר קיין גוטס ניט געוואונשן. איז אויף די אַנדערע אידן, וואָס זיינען געווען מיט דיר, וואונדערט מיך ניט — געוויינלאַכע מענטשן. אָבער אויף דיר איז מיר אַ גרויסער חידוש. אַזאַ ערלאַכער ווי דו, אַזאַ איש אמת ווי דו ביזט, זאָל ריידן אחד בפה ואחד בלב, ניט מיינען דאָס, וואָס ער זאָגט?!

— חס ושלום — ענטפֿערט אים ר׳ נחומ׳קע — מיר האָבן אַלע געמיינט מיטן גאַנצן האַרצן וואָס מיר האָבן געזאָגט. מיר האָבן דיר געוואונשן אַ ניי יאָר און אַ ניי גליק. וואָס מיינט ביי דיר אַ ניי גליק? דו זאָלסט דערהויבן ווערן צו אַ העכערער מדרגה, זאָלסט ווערן אַ גענעראַל־גובערנאַטאָר, אַ מיניסטער. דעמאָלט וועסטו דאָך אַוועק פֿון גראָדנע. און דאָס ווינשן דיר אַלע אידן פֿון שטאָט מיטן גאַנצן האַרצן...

אין אַ שטעטל אַרום וואָלאָזשין איז געווען אַ רב אַ נגיד. פֿלעגט ער מאַכן מסחר מיט בעלי־בתּים און האָבן מיט זיי סכסוכים, אַמאָל איז ער געווען דער תּובע, אַמאָל — דער נתבע. פֿלעגט ער אָפֿט קומען קיין וואָלאָזשין, זיך לאָדן מיט זיינע בעלי־בתּים פֿאַר ר׳ הערש־לייב׳ן.

האָט אים ר׳ הערש־לייב אַמאָל צווישן זיך אויסגערעדט, אַז פֿאַר אַ רב פּאַסט ניט צו עוסקן זיך אין עניני ממונות, האָבן צו טאָן מיט מענטשן, זיך לאָדן — ס׳איז אַ חלול השם און אַ חלול התּורה.

— רבי — זאָגט אים דער שטעטלדיקער רב — איר ווייסט דאָך, אַז היינטיקע צייטן קען אַ רב זיך אויך ניט באַגיין אָן געלט. פֿון שׂכירות אַליין קען מען קיין פּרנסה ניט האָבן, אויסגעבן קינדער — אוודאי ניט.

— איר זיינט גערעכט — זאָגט אים ר׳ הערש־לייב — אָן אַ נאַדל קען מען זיך אויך ניט באַגיין. איטלאַכער מענטש, דער גרעסטער עושר און דער גרעסטער חכם, מוז האָבן אַ נאָדל. אָבער טראָגן אַ נאָדל אין לאַץ, אַלע זאָלן זען, איז מעשׂה שניידער־יונג...

פֿון „די וועלט דערציילט“, רעדאַקטאָר: מרדכי ליפּסאָן

90

דער ווילנער גאון האָט געהאַט אַפּגעמאַכט מיט די פּרנסים פון ווילנע, אז זיי זאלן אים ניט רופן צו קיין שטאָטישע אסיפות, סיידן ס׳וועט זיך האנדלען מכח מאַכן אַ נייע תקנה.

איינמאָל האָבן די פּרנסים געוואָלט מאַכן אַ תקנה, אז קיין פרעמדע ארימע־לייט זאָל מען אין ווילנע ניט אריינלאָזן. האָבן זיי פאַרופן אַ אסיפה און געשיקט בעטן דעם גאון, ער זאָל קומען צו דער אסיפה.

דער גאון איז געקומען. הערט ער מכח וואָס מ׳רעדט, זאָגט ער צו די פּרנסים:

— כ׳האָב דאָך מיט אייך אָפּגעמאַכט, אז איר זאָלט מיך ניט רופן צו קיין אסיפות, סיידן איר וועט האַלטן ביי מאַכן אַ נייע תקנה.

— יאָ, רבי — ענטפערן זיי אים — עס איז אַ נייע תקנה, וואָס מיר ווילן איצט מאַכן.

— ניין — זאָגט דער גאון — ס׳איז אַן אַלטע תקנה נאָך פון די „ארבע ארצות“.

— „ארבע ארצות“? — חידוש׳ן זיך די פּרנסים — מיר ווייסן ניט דערפון. אין פּנקס פון די „ארבע ארצות“ ווערט אַזאַ תקנה ניט דערמאָנט.

— כ׳מיין ניט היינטיקע „ארבע ארצות“ — זאָגט דער גאון — כ׳מיין גאָר אַמאָליקע ארבע ארצות: „סדום ועמורה, אדמה וצבוים“. זיי האָבן געהאַט אַ תקנה ניט אריינצולאָזן ביי זיך קיין אָרימע־לייט...

480

ר׳ ברוך־מרדכי שעדליצער האָט געהאַט אַ ווערטל:

— סאַראַ פאַרקערטע וועלט ס׳איז: דעם גביר, וואָס האָט געלט, באָרגן אַלע, דעם אָרימאַן, וואָס האָט קיין געלט ניט, באָרגט קיינער ניט. אין דער אמת׳ן האָט געדאַרפט זיין פאַרקערט: דעם גביר, וואָס קען קויפן פאַר מזומן, דאַרף קיינער ניט באָרגן; דעם אָרימאַן, וואָס האָט ניט קיין מזומן, דאַרפן אַלע באָרגן. אַי וואָס, דער וואָס וועט באָרגן אַן אָרימאַן, וועט דאָך אָנווערן זיין געלט? נו, איז וואָס? וועט ער ווערן אַן אָרימאַן, וועט׳ן אים אויך באָרגן...